వ్యాసం

విప్లవ హింస-పౌరహక్కుల దృక్పథం

కె.బాలగోపాల్

నాకిచ్చిన అంశం మీద ప్రసంగించేముందు, రెండు సమస్యలను ప్రస్తావించదలిచాను.

ఒకటి 'విప్లవ హింస' అనే మాటకు సంబంధించినది. విప్లవహింస అంటే ఏమిటి? బహుశా దాని అర్థం సిపిఐ(ఎమ్.ఎల్)పార్టీలు చేస్తున్న హింస కావచ్చు. భారతదేశంలో సిపిఐ (యం.యల్.) పార్టీలు, జాతుల ఉద్యమాలు చాలా హింసను ప్రయోగిస్తున్నాయి. ఇంతకు ముందు సెషన్‌లో జాతుల ఉద్యమాల గురించి చర్చించుకున్నాం. కాబట్టి, ఇక్కడ విప్లవ హింస అంటే సిపిఐ యం.యల్.పార్టీల హింస అనే అర్థంలో వాడుతున్నాం. కాని, తనును 'విప్లవ కారులు'గా అభివర్ణించుకొనేవి సిపిఐ (యం.ఎల్) పార్టీలు మాత్రమే కావు. దళిత ఉద్యమం తన్ను తాను విప్లవ స్వభావం వున్నదిగా అనుకుంటుంది. అదేవిధంగా స్త్రీల ఉద్యమమూ. కాని నిన్నటి సెషన్‌లో వాటిని దళిత ఉద్యమంగాను, స్త్రీల ఉద్యమంగాను ప్రస్తావించామే కాని స్త్రీల విప్లవోద్యమంగానో, దళితుల విప్లవోద్యమంగానో ప్రస్తావించలేదు. ప్రస్తుతం నాకిచ్చిన అంశాన్ని అదేవిధంగా విప్లవహింసగా కాకుండా, సిపిఐ. యమ్.ఎల్ పార్టీలు చేస్తున్న హింసగా ఎందుకు వర్ణించకూడదు?

విప్లవం, సిపిఐ యమ్ఎల్ పార్టీల రాజకీయాలు రెండూ ఒకటేననే స్పష్టమైన అభిప్రాయం ఇక్కడ ఉన్నట్టుంది.

అంతేకాదు స్త్రీలకు, దళితులకు సంబంధించిన రాజకీయాలు కేవలం ఒక సామాజిక బృందానికి చెందినవి మాత్రమే అనే అర్థమూ వుంది. అది నిజం కావచ్చు, కాకపోవచ్చు. కాని ప్రశ్నేమిటంటే, ఇదంతా నిజమేనని, దానికి ఎటువంటి వివరణ అవసరం లేదని పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఎలా భావిస్తుంది? తన స్వంత ప్రాతిపదికల నుండి, తన అవగాహన చట్రంలో నుండి పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఏవిధంగా ఇలాంటి అంచనాలకు వస్తుంది?

ఇది కాకతాళీయంగా జరిగిన పొరబాటు కాదు. పౌరహక్కుల ఉద్యమాల ప్రాపంచిక దృక్పథంలోనికి మార్క్సిస్టు లేక మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు భావనలను అప్రకటితంగా చొప్పించి, అదే ప్రజాస్వామ్య ప్రాపంచిక దృక్పథంగా చెలామణి చేయించడం అనేది చాలా సామాన్య విషయమైపోయింది. ఈ అభిప్రాయం నిజమా కాదా అనేది కాదు సమస్య. పౌరహక్కుల అవగాహనకు అవి పునాది అని భావిస్తే, ఆ విషయాన్ని స్పష్టంగా పైకి చెప్పుకోవాలి. అంతేకాని, పౌరహక్కుల అవగాహన చాలా విశాలమైన. అది ఏదో ఒక రాజకీయ సిద్ధాంతానికి పరిమితమైనది కాదు అనే అభిప్రాయం కలిగిస్తూనే దాని చాటున ఈ అవగాహనను దాచివుంచనక్కరలేదు.

నాకు తెలిసినంతవరకు, భారతదేశంలోని ఏ పౌరహక్కులసంస్థా, తన అవగాహనకు మార్క్సిస్టు, లేక మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు సిద్ధాంతం ప్రాతిపదిక అని చెప్పుకోలేదు. అన్నీ కూడా విశాలంగా కనిపించే ప్రణాళికలను రూపొందిస్తున్నాయి. ప్రణాళికలు రాసుకొనట్లయితే, విశాలమైన ప్రజాస్వామ్య లక్ష్యాలు వున్నట్లు చెప్పుకున్నాయి. సెక్టేరియన్‌గా కనిపించకుండా వుండడానికి, కమ్యూనిస్టుల జేబు సంస్థలగా రాజ్యంచేత ముద్ర పడకుండా తప్పించుకోవడానికి ఇదంతా బహుశా అవసరం అని అనిపించివుండవచ్చు.

దీనికి అనుగుణంగా సమస్యల గురించి, సంఘటనల గురించి చేసే వ్యాఖ్యానాలు నిజంగానే విశాల అవగాహన ప్రాతిపదికన వుండవలసింది. కాని, సమాజం, సామాజిక సంబంధాల గురించిన మార్క్సిస్టు, లేక మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు అభిప్రాయాల ప్రాతిపదిక వ్యాఖ్యానాలు చేయడం అలవాటయింది. కాని దీనిని స్పష్టంగా చెప్పుకోకపోవడం వలన, ఆ దృక్పథం నుండి వచ్చే సిద్ధాంతపరమైన సమస్యలను పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఎదుర్కోవడం లేదు. కనీసం తన ఆలోచనల ప్రాతిపదికను స్పష్టంగా చెప్పుకుని వుంటే కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతానికీ-ప్రజాస్వామ్యానికి మధ్య వున్న ఇబ్బందికరమైన సంబంధాన్ని హక్కుల ఉద్యమం బలవంతంగానైనా పట్టించుకోవలసి వచ్చేది. అలా చేయనందువల్ల, పరీక్షించబడని అనేక మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు భావనలు, పౌరహక్కుల దృక్పథాలను నిర్ధారిస్తూవున్నాయి.

ఒక ఉదాహరణ తీసుకుందాం. నిన్నటి సమావేశంలో మానవ అధికార సంఘాల సమితి (మాస్)కు చెందిన భూయాన్ మాట్లాడుతూ ప్రజలలో పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం గురించి పెరుగుతున్న భ్రమల గురించి పౌరహక్కుల ఉద్యమాలు అప్రమత్తంగా వుండాలని అన్నారు. ఇది ఒక విచిత్రమైన సలహా, పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యాలకున్న పరిమితులను విమర్శించడం ఖచ్చితంగా పౌరహక్కుల ఉద్యమాల కర్తవ్యమే. ఆచరణలో దాని వక్రీకరణను కూడా విమర్శించాల్సిందే. ప్రభుత్వం నిజంగా ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం వహించేలా కృషి చేయడం కూడా

పౌరహక్కుల ఉద్యమాల కర్తవ్యమే. కాని పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం అనే వ్యవస్థ గురించి ప్రజలు భ్రమలు పెంచుకోకుండా చూడడం పౌరహక్కుల ఉద్యమం కర్తవ్యం ఎందుకు అవుతుంది. పార్లమెం టరీ ప్రజాస్వామ్యాన్ని వర్గపోరాటానికి, కార్మిక రాజ్యానికీ మధ్య పోటీవ్యవస్థగా భావించే మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు దృక్పథంలో మాత్రమే ఇలాంటి లక్ష్యానికి అర్థముంటుంది. ఇలాంటి లక్ష్యం పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి ఎందుకుండాలి? ఇలాంటి లక్ష్యం వుండాల్సిందే అని పౌరహక్కుల కార్యకర్తలు భావిస్తే, తమ ప్రాపంచిక దృక్పథం మార్క్సిజం-లెనినిజం అని బహిరంగంగా ప్రకటించాలి. దాని సిద్ధాంతపరమైన పరిణామాలను ఎదుర్కోవాలి. అంతేకాని, దానిని అప్రకటితంగా వుంచుకొని, ప్రజాస్వామ్యానికీ, పౌరహక్కులకూ, కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ ప్రాపంచిక అవగాహనకూ మధ్య నున్న సంబంధంలోని చిక్కును పరిష్కరించే కష్టతరమైన కర్తవ్యాన్ని తప్పించుకుంటూ పోకూడదు.

చట్టం, సామాజిక సంస్కరణ, సంక్షేమం, పత్రికా స్వేచ్ఛ లాంటి భావవలపట్ల పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో చాలామందికి వున్న దృక్పథాలకు కూడా ఇది వర్తిస్తుంది. మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు దృక్పథం వీటిని భ్రమగాను, భావజాలంగాను అణచివేతగామ మోసంగానూ భావిస్తుందే కాని అవి నాగరిక ప్రగతిని సూచించే విలువలని వచనస్థలని అర్థం చేసుకొని వాటి పరిమితులను, వక్రీకరణలను విమర్శించి తద్వారా, వాటిలోని ప్రగతిశీల, ప్రజాస్వామిక సారాంశాన్ని ముందుకు తీసుకుపోవడానికి తోడ్పడాలని భావించదు.

నా రెండవ ప్రశ్న. ఈ సెమినార్‌లో హింసకు అత్యంత ప్రాధాన్యాన్ని ఇవ్వడానికి పంబంధించినది. ఈ సెమినార్ ప్రజావుద్య మాలకు, పౌరహక్కుల ఉద్యమాలకు మధ్య వుండాల్సిన సంబంధం గురించి చర్చిస్తున్నది. కాని ప్రసంగాలు సగానికి పైగా హింసకు సంబంధించే వున్నాయి. ప్రజాస్వామ్య ఉద్య మాలలో హింసకు అంత ప్రాధాన్యం వుందా? నిజానికి హింసను ఇంత ఎక్కువగా పట్టించుకోవడానికి గల కారణం అది కాదను కుంటాను. సామాజిక సమస్యలకు బలప్రయోగం లోనే పరిష్కారం వుందని నమ్ముతూ ఆ నమ్మకాన్ని ప్రజాస్వామ్యం, మానవహక్కుల పేరుమీద సమర్థించాలని ఆరాటపడడం కారణం అని నాక నిపిస్తుంది. ఏదోవిధంగా మానవహక్కుల అవగాహనకు, హింసామార్గం ద్వారా సామాజిక మార్పును సాధించే ప్రయత్నాలకు అనుగుణంగా రూపొందించాలి. హింస విషయంలో పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఎదుర్కొనే సమస్యల వలన కాక, పైన చెప్పిన కారణం వలననే విప్లవహింస అనే అంశాన్ని చర్చించడానికి ఈ సెమినార్‌లో ఇంత సమయం కేటాయించబడిందనుకుంటాను. భారతదేశంలో చాలామంది మానవహక్కుల ఉద్యమ కార్యకర్తలకు మానవ విలువలు, ప్రమాణాలు, వ్యవస్థలకంటే హింసలోనే ఎక్కువ నమ్మకముండడం ఒక దురదృష్టకరమైన విషయం. వాళ్ళ వాదనే సరియైనది కావచ్చు, మిగిలినవాళ్ళు పిచ్చివాళ్ళ స్వర్గంలో జీవిస్తూ వుండవచ్చు. కాని అదే నిజం అయితే మాత్రం మానవహక్కుల ఉద్యమాన్ని మూసేసుకోవడం మంచిది. అది మనుగడ సాగించాలంటే మాత్రం ప్రజాస్వామిక విలువలకోసం వ్యవస్థీకృత సూత్రాలకోసం జరిపే అన్వేషణలోనే దానికి మనుగడ వుండగలదు. సామాజిక సమస్యలకు హింసాత్మక పరిష్కారాలను వెతికే రాజకీయ ఉద్యమాల అవసరాలకను గుణంగా తన అభిప్రాయాలను, అవగాహనను రూపొందించుకొనే మానవహక్కుల ఉద్యమానికి స్థానం లేదు.

ఇప్పుడు నాకిచ్చిన అంశంమీద మాట్లాడ తాను. నేను విప్లవహింస గురించి మాట్లాడను. రాజకీయ హింస మీద మాట్లాడతాను. ఎందుకంటే పౌరహక్కుల ఉద్యమం తన పరిధిలో ఒక రాజ కీయాన్ని విప్లవకరమైనదిగాను మిగిలినవాటిని విప్లవకరం కానివిగాను గుర్తించజాలదు. కాని, రాజకీయ హింస అనే పదం అధిపత్య సామాజిక గ్రూపులు, వర్గాలు చేసే హింసకు కూడా వర్తిస్తుంది కాబట్టి, దానితో పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి సమస్య లేదు కాబట్టి అణచివేతకు గురౌతున్న ప్రజల అవసరాలు, విశ్వాసాలు, నమ్మకాలనుండి పుట్టిన రాజకీయ హింస గురించి మాట్లాడతాను. ఆ ప్రజలు కార్మికవర్గం కావచ్చు, దళితకులాలు కావచ్చు, ఒక అణగారిన జాతి కావచ్చు, స్త్రీలు కావచ్చు, మైనారిటీ కావచ్చు, ఏదయినా కావచ్చు.

పౌరహక్కుల ఉద్యమం-హింస

పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి హింస అనేది ఒక ఇబ్బందికరమైన విషయమే తప్ప ఒక ప్రధాన అంశం కాదు. ఇక్కడ నేను రాజకీయ హింస గురించి మాత్రమే మాట్లాడడం లేదు. హింస గురించి సాధారణంగా మాట్లాడుతున్నాను. పౌరహక్కుల ఉద్యమం జీవించే హక్కుకు కేంద్ర స్థానాన్ని ఇస్తుంది. పౌరహక్కులలో ఇది అత్యంత ప్రధానమైనది. ఉద్యమం తన శక్తిని, కృషిని చాలావరకు, జీవించేహక్కు అర్థాన్ని, పరిధిని విస్తృతపరచడానికి ఖర్చుచేసింది. జీవించడమంటే భౌతిక మనుగడ మాత్రమే కాదని, పరిపూర్ణమైన, గౌరవనీయమైన జీవితాన్ని గడవడమని నిర్వచించింది. అయితే ప్రాణాన్ని, స్వేచ్ఛను హరించే హింస చాలా జరుగుతూ వుంది. దాని గురించి పౌరహక్కుల ఉద్యమం మౌనంగా వుంది. నిశ్శబ్దం ఇబ్బందికరమైన విషయం. కొంతకాలంగా, సామాజిక వ్యవస్థలోని ఆధిపత్య స్థానాల నుండి పుట్టే హింసకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమించడం పౌరహక్కుల ఉద్యమం నేర్చుకుంది. ఉదాహరణకు, దళితులమీద జరిగే అగ్రకులాల హింస, స్త్రీలమీద పురుషులు చేసే హింస. అయినా పౌరహక్కుల ఉద్యమం మౌనంగా చూస్తూ వూరుకుంటున్న హింస ఇంకా చాలా జరుగుతూనే వుంది.

జీవించే హక్కు ఒక మానవ విలువగా పరిగణిస్తున్నాము కాబట్టి (ఫలానావారి జీవించే హక్కు అని కాకుండా) ఈ మౌనానికి సంజాయిషీ చెప్పడం తప్పనిసరి. ఇలాంటి ఇబ్బందికర పరిస్థి తుల్లో ఒక సమాధానం ఏమిటంటే 'హింసాత్మక చర్యలను పట్టించుకోవడానికి చట్టం వుంది. న్యాయవ్యవస్థ వుంది. కాబట్టి మేము స్పందించ నక్కరలేదు' అని. (ఇలా అనడమంటే చట్టానికి, న్యాయవ్యవస్థకు సాధికారత(లెజిటిమసీ)ను

ఇవ్వడమే. కాని వేరే సందర్భాలలో పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఈ సాధికారితమ నిరాకరిస్తూవుంటుంది. దాని గురించి తర్వాత మాట్లాడతాను.

ఇది పూర్తిగా చట్టపరమైన వాదన. పౌరహక్కుల ఉద్యమ దృక్పథం పూర్తిగా చట్టపరమైనది అయివుంటే ఈ వాదన సంతృప్తి కరంగా వుండేది. 'చట్టముంది, పరిపాలన ఖచ్చితంగా చట్టబద్ధంగా జరగాలి' అనేవే పౌరహక్కుల ఉద్యమం యొక్క సాధారణ అవగాహన అయివుంటే, అప్పుడు కేవలం చట్టపరమైన ఈ వాదన సరియైనది అవుతుంది. కాని పౌరహక్కుల ఉద్యమం అవగాహవ చట్టపరమైన, రాజకీయ, సామాజిక, నైతిక వాదనల సమ్మేళనం.

నిజానికి చట్టానికి ఈ మాత్రం స్థానం కూడా ఇవ్వకూడదని ఒక్కొక్కసారి అంటుంటారు. చట్టపరమైన వాదన ఒట్టి భ్రమ. సామాజిక, రాజీకయ సమస్యలను మాత్రమే మాట్లాడాలి అని వాదిస్తారు. (ఇందులో ఆసక్తికరమైన మరో కోణమేమిటంటే చట్టాన్ని భ్రమ అని కొట్టిపారేసే వాళ్లే. నైతికతనూ భ్రమగా ఎగతాళి చేస్తారు) అన్ని హింసలను ఎందుకు ఖండించరు అనే ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పేటప్పుడు మాత్రం పూర్తిగా చట్టపరమైన వాదన ద్వారా సమాధానం చెప్పడం సంతృప్తికరం ఎట్లా అవుతుంది?

పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో సనివేసే అందరినీ ఇది ఇబ్బంది పెడుతుంది. పోలీసుల కస్టడిలో నిందితులు మరణించినప్పుడు మనం ఖండిస్తాం. నిందితుడు చేసిన నేరం గురించి ప్రజలు సాధారణంగా మనల్ని ప్రశ్నిస్తారు. "ఇతమ మా యింట్లో జొరబడి మేం పాదుపు చేసుకున్న వస్తువులు దొంగిలించినప్పుడు మీరెక్కడున్నారు?" అని అడుగుతారు. అలాంటి నేరాన్ని పట్టించుకోవడానికి చట్టముంది, చట్టం తన పని తాను చేసుకుపోతుంది అనే సమాధానం అన్నిసార్లు సంతృప్తికరంగా వుండదు. ఈ సమాధానం సరియైనది కాదని కాదు నా ఉద్దేశం. కాని అన్ని సందర్భాలకు ఈ సమాధానం పూర్తిగా సరిపోదు. ఒకరి హక్కులమ మనం సమర్థించినప్పుడు, వారి చర్యలకు కూడా మనం కొంతమేరకు జవాబుదార్లు అవుతామనేది. ఒక సాధారణ నైతికసూత్రం. ఇతర సందర్భాలలో పరిహసించబడే చట్టాలమీద పూర్తి బాధ్యతను పెట్టలేము. ఉదాహరణకు, కస్టడిలో చంపబడిన వ్యక్తి చిన్న చిన్న దొంగతవాలు చేసేవాడైతే "చట్టం తనపని తామ చేసుకుపోనీ. ఆ పేదవాని నేరాన్ని మేము ఖండించం" అని అనగలము.

అంతేకాదు, చట్టం అతని నేరాన్ని అతని దారిద్ర్యం దృష్ట్యా కొంత దయతో చూడాలని అంటాం. అయితే కస్టడీలో చనిపోయిన వ్యక్తి కిరాయి హంతకుడైతే, ప్రజలకు సమాధానం చెప్పేటప్పుడు "అతను చేసిన హత్యలను మేము ఖండిస్తాం" అని చెప్పాల్సిన అవసరం రావడం పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో పనిచేసే కార్యకర్తలందరికీ అనుభవమే. వాళ్ళు చేసిన చర్యలలోని న్యాయూన్యాయూలలో తేడా వుంటుంది. చర్యలలోని న్యాయాన్యాయాల జోలికిపోకుండా, పూర్తిగా చట్టపరమైన వాదన ఇవ్వడం అనేది అన్ని వందర్భాలలో సాధ్యం కాదని పౌరహక్కుల కార్యకర్తలు తెలుసుకున్నారు.

నేరాలు రెండే రెండు రకాలు అయివుంటే చాలా బాగా వుండేది. బలవంతులు బలహీనుల మీద చేసేవి బలహీనులు బలవంతులకు వ్యతిరేకంగా చేసేవి. అదే నిజమయితే నైతిక సందిగ్ధత ఇంత తీవ్రంగా వుండేది కాదు. వేదికల మీద మాట్లాడేటప్పుడు పౌరహక్కుల కార్యకర్తలు సాధారణంగా రెండే రకాల నేరాలు వున్నట్లు మాట్లాడతారు. కాని అది వాస్తవం కాదు. మనం తరచుగా కష్టతరమైన నిర్ణయాలు చేయవలసి వుంటుంది. పేదవాడు దొంగతనానికి పాల్పడినప్పుడు కూడా బాగా ధనవంతులనుండి కాకుండా, సాధారణంగా మధ్యతరగతినుండి, క్రిందివర్గాల నుండి మాత్రమే దొంగిలిస్తాడు. ధనవంతులనుండి దొంగతవం చేయడం సులభం కాదు. వాళ్ళకు కాపలాకుక్కలు, కాపలా మనుషులు వుంటారు. అందువల్లనే దొంగతనమనేది సామాజిక సంపదను పునఃపంపిణీ చేసే క్రియ అనే వాదన అన్నిసార్లు సరియైంది కాదు. కాకపోతే బలహిరంగసభల్లో ఇలా మాట్లాడితే చప్పట్లు కొట్టించుకోవచ్చు.

హింస అనే సమస్యకు అది రాజకీయ పరమైనదైనా కాకపోయినా పౌరహక్కుల, ప్రజాస్వామిక దృక్పథంనుండి సులభమైన పమాధానం లేదు. హింసగా సాధారణంగా పిలువబడేది భౌతికహింస మాత్రమే. కాని వ్యవస్థితమైన హింస కూడా వుంటుంది. అసమానత్వం, దోపిడి, అస్వతంత్రత కూడా హింసే. తరుచుగా భౌతిక హింసకు ఈ వ్యవస్థాపరమైన హింసతో సంబంధం వుంటుంది. ఇది రోజూలాగే సాధారణ హింసాత్మక సంఘటనలకే కాక, రాజకీయ తిరుగుబాటు దారుల హింసకు కూడా వర్తిస్తుంది. కాని దీని అర్థం వ్యవస్థీకృత హింసపేరుతో భౌతికహింసను సమర్థించుకోవచ్చునని కాదు. ఆకలితో వున్న వ్యక్తి ఇంకొకవ్యక్తిని కొట్టి డబ్బు దొంగిలిస్తే ఈ హింస ఆకలి కారణంగా సమర్థనీయమే అనిపిస్తుంది. కాని దాడికి గురైనవ్యక్తి దోపిడీ దారుడు కాకపోచ్చు, శ్రమచేసి జీవించేవ్యక్తి కావచ్చు. తరచుగా అలాంటప్పుడు సమర్థించడం సమస్య అవుతుంది. రాడికల్ పౌరహక్కుల సిద్ధాంతకారుల ఉపన్యాసాల్లో మాత్రమే ఇలాంటి సమస్య వుండదు. వారి మాటల్లో రెండేరెండు వర్గాలు వుంటాయి. దోపిడీదారులు దోపిడికి గురయ్యేవారు అంతేకాదు, దోపిడికి గురయ్యేవాళ్ళు చేసే అన్ని రకాల హింసలు, వ్యక్తిగతమైనా, వ్యవస్థీకృతమైనా దోపిడిదారులకు వ్యతిరేకంగానే ఎక్కుపెట్టబడతాయి. కాని వాస్తవంలో సమాజం చాలా సంక్లిష్టంగా వుంటుంది. అలాగే హింసాత్మక చర్యలూను. మొత్తం హింసను సమర్థించడమూ సాధ్యం కాదు. అన్నింటిని ఖండించాల్సిన అవసరమూ వుండదు. ఒక హింసాత్మక చర్యను సమర్థిస్తున్నామంటే అర్థం అది వ్యవస్థీకృత హింస యొక్క అనివార్యమైన పరిణామమని, లేదా అలాంటి వ్యవస్థీకృత హింసను అధిగమించడానికి తప్పనిసరి అయిన చర్య అని. ఈ రెండు విషయాలనూ నిరూపించడం సాధారణంగా సాధ్యం కాదు. అయితే సామాజిక వ్యవస్థలోని వ్యవస్థీకృత హింసతో ఈ చర్యకు వున్న సంబంధాన్ని చూపడం సాధ్యమే కాదు, అవసరం కూడా.

అణచివేతకు గురౌతున్న వాళ్ళ హింసను

పూర్తిగా సమర్థించడమో లేక పూర్తిగా ఖండించడమో కాక, ఆ నిర్దిష్ట సామాజిక నేపథ్యంలో ఆ హింసను అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించటం సాధ్యమవుతుంది. హింసను అర్థం చేసుకోవడమంటే దానిని ఒక అనివార్యమైన పరిణామంగానో, ఒక అవసరమైన చర్యగానో అర్థం చేసుకోవడం కాదు. వాస్తవంలో దానికీ సామాజిక వ్యవస్థకూ మధ్య వున్న సంబంధాన్ని చూడడమే. సామాజిక సందర్భాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి చేసే ప్రయత్నానికి రెండు ప్రయోజనాలు వుంటాయి.

భౌతిక హింసమీద మాత్రమే దృష్టిని కేంద్రీకరించవద్దనీ సామాజిక వ్యవస్థలో నిర్మితమైన హింసవైపు దృష్టిని సారించమనీ సమాజంపైన ఒత్తిడి పెట్టడం, మొదట ఆ హింసకు పరిష్కారాన్ని కనుగొనవలసిన అవసరాన్ని చూడమనడం, మొదటిది. రెండవది సామాజిక అణచివేతమండి పుట్టిన హింస విషయంలో చట్టము, న్యాయ వ్యవస్థ కొంత ఉదారమైన వైఖరిని ప్రదర్శించాలని కోరడం. ఈనాడు వున్న చట్టం కూడా ఆత్మరక్షణ, ఆస్తులరక్షణ సందర్భాలలో చేసే నేరాలపట్ల క్షణిక ఉద్రేకంలో చేసే నేరాలపట్ల ఉదార దృక్పథాన్నే అవలంబిస్తుంది. సామాజిక అణచివేతతో ముడిపడి జరిగే నేరాలలకు కూడా ఈ ఉదార వైఖరిని విస్తరింపజేయవచ్చు ఇది చాలా సున్నితమైన కృషి. దీనిని సాధించడానికి పౌరహక్కుల ఉద్యమం తనను తాను హింసకు దూరంగా ఉంచాల్సిన అవసరం వుంటుంది. తద్వారా హింసను ప్రజాస్వామికంగా అర్థం చేసుకోమని, దానికున్న సామాజిక నేపథ్యాన్ని చూడమని ఒత్తిడి పెట్టడానికి వీలౌతుంది. రాజ్యానికి, హింసకు పాల్పడేవారికి మధ్య ఒక తృతీయశక్తిగా లేక తటస్థ శక్తిగా వుండడం అవసరం అవుతుంది. ఈ తృతీయరంగాన్ని ప్రజాస్వామిక విలువలు సూత్రాల ప్రాతిపదికన నిర్వచించు కోవాలి. ఈ తృతీయరంగమే ఈ విషయంలో పౌరహక్కుల ఉద్యమ కార్యరంగం. కాని సమాజంలో రెండు వర్గాలు మాత్రమే వున్నాయని, ఏ విషయంపైన అయినా రెండు అభిప్రాయాలే వుంటాయని రెండు వైఖరులు మాత్రమే వుంటాయని అనుకునేవాళ్ళు దీనిని అంగీకరించరు, అంగీకరించలేరు. కాని అలాంటి దృక్పథంలో పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి స్థానం లేదు. దానిని విడిచిపెట్టవలసి వుంటుంది.

మనం హింస గురించి మాట్లాడేటప్పుడు చట్టం గురించి, చట్టబద్ధ పాలన గురించి తప్పకుండా మాట్లాడాలి. చట్టమే అణచివేత స్వభావం కలిగినదని, ప్రజలకు చట్టాలను అతిక్రమించే హక్కు వున్నదని పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో ఒక అభిప్రాయం వుంది. ఇది సరియైన అభిప్రాయమని నేను అనుకోవడం లేదు. నిజానికి అధికారంలో వున్నవారికన్నా, ధనవంతులకన్నా చట్టబద్ధ జీవితం పేదవారికి, బలహీనులకే ఎక్కువ అవసరం. పేదవారి గురించి మనం మాట్లాడుతున్నప్పుడు, వాళ్ళు నిరంతరం పోరాటాల్లో వున్నవాళ్ళుగా మాట్లాడకూడదు. అలాంటప్పుడు మాత్రమే, చట్టం చట్టబద్ధత అవరోధాలుగా కనిపిస్తాయి.

నిజానికి పోరాటాలకు సహితం చట్టం ఎంత వ్యతిరేకంగా వుండగలదో అంత సహాయకారిగా కూడా వుండగలదు. పోరాటాల్లో వున్న ప్రజలు తరచుగా చట్టం సహాయం చేసుకుంటూ వుంటారు. పోరాటమంటే హింస అని అనుకున్నప్పుడు మాత్రమే చట్టం సహాయకారిగా కన్నా అవరోధంగా కనిపిస్తుంది. కాని పోరాటమంటేనే హింస అనుకోవడం సమంజసం కాదు. అయితే పేదవారిని, అణచివేతకు గురౌతున్నవారిని నిరంతరం రాజకీయ పోరాటాల్లో మునిగితేలుతున్న వారిగా చూడడం అదే తప్పు. పేదలు, అణచివేతకు గురౌతున్నవారు, అత్యధిక శాతం సాధారణ జీవితాన్ని గడుపుతుంటారు. ఈ సాధారణ జీవనానికి చట్టబద్ధ సమాజం అవసరం. ధనవంతుల కన్నా, బలవంతులకన్నా, పేదలే ఎక్కువగా చట్టరహిత సమాజంలో ఇబ్బందుల పాలౌతారు. పేదల సాధారణ జీవనాన్ని కాక పోరాటాలను మాత్రమే పట్టించుకొనే పౌరహక్కుల ఉద్యమం తన పూర్తికర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించదు. ఈ మధ్యాహ్నం జరగబోయే సమావేశంలో చట్టబద్ధపాలన-వర్గపోరాటం అనే అంశం గురించి ఇద్దరు వక్తలు మాట్లాడబోతున్నారు. వర్గపోరాటాల గురించి మాత్రమే ఎందుకు మాట్లాడాలి, అణచివేతకు గురౌతున్న ఇతర సామాజిక బృంధాల పోరాటాల గురించి ఎందుకు మాట్లాడుకోకూడదు అనే ప్రశ్నను పక్కన పెట్టినా, చట్టబద్ధపాలన, రోజువారీ జీవితం అనే అంశాన్ని గురించి కూడా మాట్లాడినప్పుడు మాత్రమే చట్టంయొక్క పాత్రను పూర్తిగా అర్థం చేసుకోగలము.

ధనవంతులకు, బలవంతులకు చట్టం ఎంత అవసరమో బహుశా వాళ్ళకన్నా ఎక్కువగా పేదవాళ్ళకు, బలహీనులకు కూడా చట్టం అంత అవసరమే. అయితే ఇక్కడున్న వైరుధ్యం ఏమిటంటే, చట్టం అనేది జీవితానికి అవసరం అయిన స్థిరత్వాన్ని, భద్రతను ఇవ్వడమేకాక, అసమాన సామాజిక సంబంధాలను స్థిరీకరిస్తుంది, పునరుత్పత్తి చేస్తుంది. కాబట్టి వారి రోజువారి జీవనంలోనూ, అసమానత్వాన్ని అధిగమించడానికి చేసే పోరాటక్రమంలోనూ, పేదలు చట్టాన్ని ఒక అణచివేత శక్తిగా కూడా ఎదుర్కొంటారు. జీవించడానికి వాళ్ళకు చట్టం అవసరం. జీవితాన్ని మెరుగుపరచుకోవడానికి, కొన్నిసార్లు వాళ్ళు చట్టాన్ని అతిక్రమించవలసి వస్తుంది. అయితే మార్పుపట్ల చట్టం సున్నితంగా వున్నంతమేరకు, చట్టాన్ని ఉల్లంఘించడానికి సంపూర్ణమైన హక్కు కావాలనడం పేదలకు, అణచివేతకు గురౌతున్న వారికి అవసరం కాదు. అటువంటి విధ్వంసక దృక్పథం పేదల జీవితాన్ని దుర్భరం చేస్తుంది. కాని అన్యాయమైన చట్టాలను వ్యతిరేకించే హక్కు వుండాలి. హేతుబద్ధమైన చట్టాలను అన్యాయంగా ప్రయోగించడాన్ని కూడా వ్యతిరేకించే హక్కు వుండాలి. ఇందులో విప్లవాత్మకమైనదేమీ లేదు. మహాత్మాగాంధీ కూడా ఈ మాటలు అన్నాడు. ఈ పౌరహక్కుల ఉద్యమం న్యాయమనుకునేది మహాత్మాగాంధి న్యాయమనుకున్నది ఒకటి కాకపోవచ్చు. కాని సూత్రప్రాయంగా అంతకు మించి పౌరహక్కుల ఉద్యమం చెప్పగలిగింది లేదు.

కాబట్టి చట్టానికి వుండే సాధికారితను తిరస్కరించవలసిన అవసరం లేదు. అది ప్రజలకు హాని చేస్తుంది. కాని చట్టంచుట్టూ వుండే మిథ్యను

తొలగించాల్సిన అవసరం వుంది. చట్టబద్ధమైందంతా న్యాయమేనని, చట్టవ్యతిరేకమైనదంతా అన్యాయమని ఈ భ్రమ అంటుంది. ఇది నిజం కావాల్సిన అవసరం లేదని మనకు తెలుసు. చట్టం సాధికారితను తిరస్కరించకుండా దానిచుట్టూ వుండే ఈ మిథ్యను తొలగించడం అనే లక్ష్యాన్ని పౌరహక్కుల ఉద్యమం స్వీకరించాలి. అది చాలా సున్నితమైన, సంక్లిష్టమైన లక్ష్యం. చట్టమే అణచివేతకు ఒక భావజాల సాధనం అని అనడం మానేసి పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఈ లక్ష్యాన్ని స్వీకరించాలి.

పౌరహక్కుల ఉద్యమం-రాజకీయ హింస

పైన చెప్పిన విషయాలు సంఘటిత, అసంఘటిత హింసలకు వర్తిస్తాయి. అయితే అణచివేతకు గురయ్యే ప్రజల ఆకాంక్షలనుండి విశ్వాసాలనుండి, సమస్యలనుండి ఉత్పన్నమయ్యే రాజకీయ హింస గురించి ఇంకొన్ని విషయాలు మాట్లాడుకోవలసి వుంది.

హింసను కాసేపు పక్కన పెడదాం. పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి, ప్రజల కోరికలనుండి, విశ్వాసాలనుండి పుట్టిన రాజకీయ ఉద్యమాలకు మధ్యవున్న సంబంధం ఎలాంటిది? మొదటగా వాటిమధ్య సంబంధం అసలు ఎందుకు వుండాలి? సామాజిక సంబంధాలను, విలువలను, సంస్థలను ప్రజాస్వామ్యీకరించడం పౌరహక్కుల ఉద్యమ లక్ష్యం. ఇది నిర్మాణాత్మక సంస్కరణ ద్వారానైనా జరగవచ్చు లేదా రాజకీయ ఉద్యమాలు పెట్టే ఒత్తిడి ద్వారానైనా జరగవచ్చు. అందువల్లనే, ప్రస్తుతమున్న చట్టంతోనూ రాజకీయ వ్యవస్థతోనూ పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి సంబంధం వుంటుంది. అదేవిధంగా పీడితుల రాజకీయ ఉద్యమాలతో పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి సంబంధం వుంటుంది. రాజకీయ ఉద్యమకారులు మొదటిదానిని సంస్కరణవాద భ్రమగా వర్ణిస్తారు. ప్రభుత్వం రెండవ అంశాన్ని తీవ్రవాద సంబంధాలుగా వర్ణిస్తుంది. వాళ్ళేమన్నప్పటికీ, పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి రెండూ అవసరమే.

కాని రాజకీయ ఉద్యమాలతో ఎలాంటి సంబంధం వుండాలి? పీడితుల రాజకీయ ఉద్యమాలకు రెండు కోణాలున్నాయి. పీడితుల జీవన పరిస్థితులలోనుండి వచ్చిన ప్రజాస్వామిక ఆకాంక్షలు మొదటిది. ఉద్యమాన్ని నడిపించే ఉద్యమసంస్థలు లేక పార్టీలు చేపట్టే రాజకీయ కార్యక్రమాలు, ఎత్తుగడలు, సిద్ధాంత సూత్రీకరణలు రెండవది. పౌరహక్కుల ఉద్యమం ప్రధానంగా మొదటిదాన్నే పట్టించుకుంటుంది. ఉద్యమాలవెనక వున్న ప్రజాస్వామిక ఆకాంక్షలను పౌరహక్కుల ఉద్యమం స్వీకరించి ప్రస్తుతమున్న ప్రజాస్వామిక దృక్పథంలో భాగం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. రాజకీయయ ఉద్యమాలు సాధారణంగా తమ సామాజిక పునాదితోనే సంభాషిస్తాయి. పౌరహక్కుల ఉద్యమం సమాజంలోని ఇతరులకు విజ్ఞప్తి చేస్తుంది. ఉద్యమాలలోని ప్రజల ఆకాంక్షల గురించి ఆలోచించమని ఒత్తిడి పెడుతుంది. సమాజంలో రెండేరెండు వర్గాలు, రెండే ప్రయోజనాలు, రెండే అభిప్రాయాలు వుంటాయి అని నమ్మేవాళ్లు. ఈ ప్రధానమైన తేడాను అర్థం చేసుకోలేరు. అలాంటివాళ్ళు పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో చాలామందే వున్నారు. పౌరహక్కుల ఉద్యమం రాజకీయ తిరుగుబాటు ఉద్యమంతో తన గొంతు కలపాలని, లేకపోతే శత్రువుతో కలిసిపోయినట్టేనని ఒత్తిడి చేస్తారు. కాని ఇందుకు విరుద్ధంగా, రాజ్యానికీ(పీడకులకూ) పీడితుల ఉద్యమాలకూ మధ్య ఒక మూడవ(నాల్గవ, అయిదవ) క్షేత్రం, కార్యరంగం వున్నాయన్న విశ్వాసంపైన పౌరహక్కుల దృక్పథం ఆధారపడింది. ఈ కార్యరంగం వుండేది. చైతన్యంలోని విలువలలో, పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఆ కార్యరంగంలో పనిచేస్తుంది. పీడితుల ఉద్యమాలు ముందుకు తీసుకొచ్చే ప్రజాతంత్ర ఆకాంక్షలకూ విలువలకూ అక్కడ చోటు కల్పించాలని ప్రయత్నం చేస్తుంది. అందుకోసం కృషి చేస్తుంది. ఈ విలువలను, ఆకాంక్షలను, సాధ్యమైనచోట వ్యవస్థీకరించడానికి ప్రయత్నం చేస్తుంది. రాజకీయ ఉద్యమాల గొంతుతో కాకుండా, తన స్వంత గొంతుతో మాట్లాడినప్పుడు మాత్రమే పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఈ పని చెయ్యగలదు. ఆ రాజకీయ ఉద్యమాల సిద్ధాంతం, పరిభాషలో కాకుండా విలువల ఆలోచనల పరిభాషలో మాట్లాడితేనే ఇది సాధ్యమవుతుంది. పౌరహక్కుల ఉద్యమం పాత్ర, కర్తవ్యం ఇది అయినప్పుడు, రాజకీయ ఉద్యమాల ఎత్తుగడలు, సిద్ధాంతాల అనుగుణంగా తన అవగాహనను రూపొందించుకోవలసిన కర్తవ్యం పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి లేదు. వాటితో దానికి అక్కరలేదు.

పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి, పీడితుల రాజకీయ ఉద్యమాలకూ మధ్యవున్న సాధారణ సంబంధం ఇది. రాజకీయ హింసకు ఇది మరింతగా వర్తిస్తుంది. ముందుగానే చెప్పినట్లు జీవించేహక్కు గురించి మాట్లాడే పౌరహక్కుల ఉద్యమం, హింస గురించి తేలికగా మాట్లాడజాలదు. హింసకు వెనకవున్న సామాజిక నేపథ్యాన్ని గురించి ఆలోచించమని మాత్రం చెప్పగలదు. హింస మీదనే దృష్టి అంతా పెట్టకుండా దాని సామాజిక నేపథ్యాన్ని అర్థం చేసుకోవాలని చెప్పగలదు.

రాజకీయ హింస విషయంలో మరింత అప్రమత్తత అవసరం. ఎందుకంటే రాజకీయ హింస యొక్క లక్ష్యం అధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకోవడం లేదా అధికారాన్ని స్థాపించడం. పౌరహక్కుల ఉద్యమం నిరంతరం అధికారంపట్ల అనుమానంతోనే వుండాలి. పౌరులమీద రాజ్యం అధికారం, దళితులమీద అగ్రకులస్థుల అధికారం, స్త్రీలమీద పురుషుల అధికారం, వెనుకబడిన వర్గాలమీద, అభివృద్ధి చెందినవారి అధికారం, మైనారిటీలమీద మెజారిటీల అధికారం వీటి గురించి ఆందోళన చేయడమే పౌరహక్కుల ఉద్యమం ప్రధాన కార్యరంగం. కాబట్టి అధికారం కోసం సంఘర్షించే ఉద్యమాలతో పౌరహక్కుల ఉద్యమం భుజం, భుజం కలిపి తిరుగజాలదు. ఇది రాజకీయ ఉద్యమాల ప్రజాపునాదిని గుర్తిస్తుంది. ఉద్యమం వెనకవున్న ప్రజాస్వామిక, సమానత్వ ఆకాంక్షలను అంగీకరిస్తుంది, ప్రచారం చేస్తుంది. కాని ఉద్యమం గొంతుతో తన గొంతు కలపలేదు. అధికారంకోసం ఆశించే వ్యవస్థీకృత ఉద్యమాలకు ప్రతిదీ తమ ఆధిపత్యం క్రింద

ఇమిడిపోవాలనే ప్రయత్నం చేసే అలవాటు వుంది. తాము చేసే ప్రతిదానికి అందరి ఆమోదము వుండాలని ఒత్తిడి చేస్తారు. తామూ, ప్రజలూ ఒకటేననే వాదనను అంగీకరించాలని డిమాండ్ చేస్తారు. తమ చర్యలు, నిర్ణయాలు ప్రజలవేనని ఒప్పుకోవాలంటారు. అధికారం ఏర్పరచాలనే తను కోరికవలన, ప్రస్తుతమున్న సామాజిక పరిస్థితుల పట్ల ప్రజలు విశ్వాసం కోల్పోవాలని ఆ ఉద్యమాలు కోరుకుంటాయి. అంటే ఉన్న సమాజం గురించి 'భ్రమలు' వదలుకోవాలని అర్థం. విశ్వాసం పోగొట్టే కర్తవ్యానికి సహకరించాలని ఆ ఉద్యమాలు అందరిమీద వత్తిడి పెడతాయి.

పౌరహక్కుల ఉద్యమం కూడా ఈ ఒత్తిడికి గురౌతుంది. కానీ దానికి పౌరహక్కుల ఉద్యమం లొంగడానికి వీలులేదు. సమాజం లోపల సంస్కరణలు తేవడానికి కృషి చేయడం, మౌలికమైన మార్పులు తేవడానికి ఉద్యమించే అవకాశాలను, స్వేచ్ఛను కాపాడడానికి కృషి చేయడం అనే ద్వివిధ కర్తవ్యం పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి వుంటుటంది.

సంఘటిత రాజకీయ ఉద్యమాలు ప్రయోగించే హింస విషయంలో పౌరహక్కుల ఉద్యమంమీద ఈ ఒత్తిడి తీవ్రంగా వుంది. వాళ్లు పాల్పడే అన్ని రకాల హింసలను ప్రజలు చేసే హింసగా వర్ణించాలని పౌరహక్కుల ఉద్యమాన్ని డిమాండ్ చేస్తున్నారు. ప్రజలు హింసకు గురె[illegible]న్నారు కాబట్టి, వాళ్లు తిరిగి హింసాత్మకంగా సమాధానం చెప్పదల్చుకున్నారు కాబట్టి, అది ఏ రూపం తీసుకున్నా సమర్థనీయమే, ప్రజాస్వామిక మేనని సంఘటిత రాజకీయ ఉద్యమాలు వాదిస్తున్నాయి. పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఈ వాదనను ప్రచారం చేయడానికి సహాయపడాలని భావిస్తున్నారు. ఈ ఒత్తిడిని పౌరహక్కుల ఉద్యమం తిరస్కరించాలి. ఆ రాజకీయ సంస్థకు వున్న ప్రజామద్దతును గుర్తించడానికి నిరాకరించాల్సిన అవసరం లేదు, నిరాకరించకూడదు. కాని ఆ సంస్థయొక్క చర్యలను, నిర్ణయాలను ప్రజల చర్యలుగా, నిర్ణయాలుగా పరిగణించకూడదు. అవన్నీ ఆ సంస్థల నిర్ణయాలు, చర్యలు. అని ఆ సంస్థలు రూపొందించుకొనే ఎత్తుగడలలో భాగంగా ఉద్దేశ్యపూర్వకంగా తీసుకొనే నిర్ణయాలు. హింసకు పాల్పడడానికి సంస్థలకు విభిన్నమైన కారణాలు వుంటాయి. ఈ అన్ని కారణాలను పీడిత ప్రజల న్యాయబద్ధమైన కోపానికి ఆపాదించలేము. ఈ న్యాయబద్ధకోపం పేరుమీదే, రాజకీయసంస్థలు తమ హింసాత్మక చర్యలకు మద్దతు పలకమని డిమాండ్ చేస్తాయి. అది సాధ్యం కాదు.

సంఘటిత సాయుధ పోరాటాల హింసను పరిశీలిస్తే ఆ హింసకు ఈ క్రింది కారణాలను గుర్తించడం సాధ్యపడుతుంది.

(1) ప్రజలు నిజంగా ద్వేషించే అసహ్యించుకునే క్రూరమైన అణచివేత స్వభావం గల వ్యక్తులమీద జరిగే హింసాత్మక చర్యలు.

(2) సాధారణ ప్రజలు ద్వేషించినా, ద్వేషించకపోయినా, ఉద్యమాన్ని ముందుకు తీసుకుపోతున్న సంస్థ కార్యకలాపాలను అడ్డుకుంటున్న వ్యక్తులుగా ఆ సంస్థ భావించే వారిమీద జరిపే హింసాచర్యలు.

(3) ఒక వ్యక్తి సంస్థకు అడ్డుగా లేకపోయినా, ప్రజల శత్రువు కాకపోయినా, శత్రువు శిబిరంలోని వ్యక్తి అయితే అతని చావుతో శత్రువు శిబిరంలో భయోత్పాతం సృష్టించడం సాధ్యం అనుకుంటే అటువంటి వ్యక్తిపై జరిపే హింసాత్మక చర్యలు.

(4) పోలీసులలో భయోత్పాతం సృష్టించడానికి ఎవరో ఒక పోలీసు ఉద్యోగిని అతను వ్యక్తిగతంగా దుశ్చరితుడు కాకపోయినా చంపడం లేక పాలక పార్టీలో భయోత్పాతం సృష్టించడానికి పార్టీలోని ఏ సభ్యుడినైనా (అతను వ్యక్తిగతంగా దుశ్చరితుడు కాకపోయినా) చంపడం.

(5) సంస్థల రాజకీయ ప్రయోజనాలకు వారి ఆదేశాలకు వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్న వాళ్ళమీద చేసే హింసాచర్యలు. అటువంటి వ్యక్తులు ప్రజలకు శత్రువులు కాకపోవచ్చు. కేవలం తమ రాజకీయ స్వేచ్ఛను తమ ఇష్టానుసారం వినియోగించుకోవడం వారి తప్పు కావచ్చు.

(6) వివాదాలలో మధ్యవర్తిత్వం వహించినప్పుడు, సమస్యలను పరిష్కరించినప్పుడు, శిక్షలను విధించినప్పుడు జారిచేసిన తమ ఆదేశాలను అమలు చేయడానికి ఉద్దేశించిన హింసాత్మకచర్యలు. అలాంటి హింసాత్మక చర్యలు తరచుగా, ఎలాంటి హేతుబద్ధమైన సూత్రాలనూ పాటించవు.

(7) బస్సులు, టెలిఫోన్ ఎక్స్ఛేంజులు, కోర్టులు, బ్యాంకులు, రెవెన్యూ ఆఫీసులులాంటి ప్రభుత్వ ఆస్తులను పేల్చివేయడం, కాల్చివేయడం. అలాంటి చర్యలు తరచుగా ప్రజలకు చాలా అసౌకర్యాన్ని, అపాయాన్ని కలగజేస్తాయి.

తెలంగాణానుండి కాశ్మీరు, అస్సాంల వరకు హింసాత్మక పోరాటాలను నిర్వహిస్తున్న సంస్థలు పాల్పడుతున్న రకరకాల హింసాత్మక చర్యలు ఇవి. ముందుగానే చెప్పినట్లు ఈ హింసనంతా, ప్రజల హిసంగా గుర్తించాలని, అణచివేతకు వ్యతిరేకంగా ప్రజల కోపంనుండి పుట్టిన హింసగా సమర్థించాలని డిమాండ్ చేయడం జరుగుతూ వుంది. ఇదంతా నిజానికి ఒక రాజకీయ సంస్థ చేసే హింస మాత్రమే. ఆ సంస్థకు ప్రజలలో బలమైన మద్దతు వుంటే వుండవచ్చు.

ఇలాంటి హింసకు పౌరహక్కుల దృమం ఎలా స్పందించాలి? ఇలాంటి హింసపట్ల పౌరహక్కుల ఉద్యమం అనుసరించాల్సిన సాధారణ దృక్పథాన్ని ఇంతకుముందే వివరించాను. దానిని సమర్థించకుండా, సామాజిక వ్యవస్థతో, అందులోని అంతర్గతంగా వున్న వ్యవస్థీకృత హింసతో వున్న సంబంధాన్ని ఆ హింసకు వెనుక వున్న కారణాలను అర్థం చేసుకోమని సమాజాన్ని అభ్యర్థించడం, దానిపట్ల ప్రజాస్వామికంగా వ్యవహరించమని కోరడం.

ప్రజల తరపున పనిచేసే సంస్థలను ప్రజలను ఒకటిగా పరిగణించే ప్రశ్నే లేదు. ప్రజల పేరుమీద అది చేసే హింసను సమర్థించే ప్రశ్నే లేదు. కాని ప్రజల సమస్యలను, విశ్వాసాలను, న్యాయంకోసం, సమానత్వంకోసం వారి ఆకాంక్షలను ఈ హింసకు వున్న సామాజిక సందర్భంగా గుర్తు చేయడం అవసరం. ఈ సామాజిక

సందర్భాన్ని ఎత్తిచూపాలి. హింసాత్మక పోరాటాలు సాగిస్తున్న సంస్థలపట్ల, అది చేసే హింసపట్ల, వాటికి సామాజిక పునాదిగా వున్న ప్రజలపట్ల నాగరికంగా, ప్రజాస్వామికంగా వ్యవహరించాలని రాజ్యాన్ని, సమాజాన్ని కోరాలి.

రాజకీయ హింస పట్ల పౌరహక్కుల ఉద్యమం యొక్క అవగాహన ఇంతటితో పూర్తి అయిపోలేదు. రాజకీయ ఉద్యమాల హింసాత్మక చర్యలను కొన్నిసార్లు ఖండించవలసి వస్తుంది. ఈ విషయంలో పని గట్టుకొని సృష్టించిన గందరగోళం చాలా వుండడంవలన, ఖండించ వలసింది హింసను కాదని అన్యాయమైన హింసను అని స్పష్టం చేయాల్సివుంది. ఇక్కడ అన్యాయం ప్రధాన విషయం. సామాజిక అన్యాయంనుండి న్యాయంకొరకు ప్రజలలో వున్న ఆకాంక్షలనుండి ఈ ఉద్యమాలు పుట్టాయని చెపుతున్న పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఆ ఉద్యమాలే అన్యాయంగా ప్రవర్తిస్తే చూస్తూ వూరుకోలేదు. ఆ అన్యాయం హింసాత్మక రూపం తీసుకున్నప్పుడు అసలే సాధ్యం కాదు. హింసా రాజకీయాలను ముందుకు తెచ్చేవాళ్ళకు అలాంటి విమర్శ నచ్చదు కాబట్టి, పౌరహక్కుల ఉద్యమం, చట్టపద్ధ తులతో పరిష్కారం కాని సమస్యలను ప్రజలు హింసాత్మక పద్ధతులతో పరిష్కరించుకొంటుంటే ఖండిస్తున్నారు అనే అభిప్రాయాన్ని సృష్టించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఇది ఉద్దేశ్యపూరితమైన వక్రీకరణ.

ఇంతకుముందే వివరించినట్లు హింసకు వున్న నేపథ్యాన్ని అర్థం చేసుకోమని పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఒత్తిడి పెడుతుంది. ఎలాంటి హింసనూ అది సమర్థించనప్పటికీ, అలాంటి అనివార్యమైపోయిన హింసాత్మక చర్యలపట్ల ప్రజాస్వామికంగా వ్యవహరించమని అడుగుతుంది. చట్టం కూడా సరళంగా వ్యవహరించాలని కోరుతుంది. కాని న్యాయంకోసం జరిగే పోరాటం పేరు మీద జరిగే అన్యాయాన్ని మాత్రం పౌరహక్కుల ఉద్యమం తప్పక ఖండించాలి. పౌరహక్కుల ఉద్యమం పరిభాష న్యాయాన్యాయాలకు సంబంధించింది కాబట్టి, రాజకీయ సంస్థల హింసవెనక ప్రజలలో న్యాయంకోసం వున్న ఆకాంక్షలను గుర్తించమని సమాజాన్ని కోరుతుంది కాబట్టి, ఈ హింస అన్యాయమైన రూపం తీసుకున్నప్పుడు అది నిశ్శబ్దంగా వుండజాలదు.

రాజకీయ హింసకు పాల్పడుతున్న వాళ్ళకు ఈ విమర్శ నచ్చదు కాబట్టి, పౌరహక్కుల ఉద్యమ కార్యకర్తలు భయపడిపోయారనో, రాజ్యానికి అమ్ముడు పోయారనో వాళ్ళు ఆరోపిస్తారు. పనికిమాలిన ఈ విమర్శకు జవాబు చెప్పడం అనవసరం. సమాజంలో ఎవరైనా పీడితుల వైపైనా, పీడకులవైపైనా వుండకతప్పదనీ ఈ రెండింటి మధ్య మూడవమార్గం ఏమీ లేదనే వాదనతో పై విమర్శను సిద్ధాంతపరంగా సమర్థిస్తారు. పీడితులవైపు లేనివాళ్ళు అనివార్యంగా పీడకులవైపు వున్నారని అంటారు. పైకి సబబుగానే కనిపించే ఈ వాదనలో, పీడితులు వారి తరపున పనిచేసే రాజకీయ ఉద్యమాలు ఒకటే అనే ఉద్దేశ్యపూర్వకమైన వాదన వుంది. ఉద్యమాన్ని విమర్శించడమంటే పీడితులను ఖండించడమే అని, కాబట్టి పీడకులతో చేతులు కలపడమే అని వాదిస్తున్నారు. ఇలాంటి వాదన చెల్లదు. పౌరహక్కుల ఉద్యమం పీడితులతోనే వుంటుంది. కాని వాళ్ళు, వాళ్ళమీద ఆధారపడిన పార్టీలు చేసేదానినంతా సమర్థించడం అనే అర్థంలో కాదు. న్యాయంకొరకు ప్రజలలో వున్న ఆకాంక్షలను సమర్థిస్తుంది అనే అర్థంలో ప్రజలతోనే వుంటుంది. ఈ పక్షపాతంవల్లనే పీడితుల ఆకాంక్షలనుండి పుట్టిన ఉద్యమాల అన్యాయమైన చర్యలను కూడా విమర్శిస్తుంది.

పౌరహక్కుల ఉద్యమం, ఇతర ఉద్యమాలలాగే, చరిత్రనుండి, తప్పక నేర్చు కోవాలి. కార్మిక రైతాంగ వర్గాల అవసరాల కోసం, సోషలిజం, ప్రజాస్వామ్యం, అనే ఆదర్శాలకోసం ముందుకొచ్చి రాజ్యాధికారం చేజిక్కుంచుకున్న పార్టీలు ఆ తరువాత కాలక్రమంలో ఆ ప్రజలకూ ఆ ఆదర్శాలకూ శత్రువులుగా మారిన వైనాన్ని ఈ శతాబ్దపు కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వాల చరిత్రలో చూడాలి. దానినుండి గుణపాఠం తీసుకోవాలి.

ప్రజలను, పార్టీలను, సంస్థలను వేరుచేసి చూడడం మొదటినుండి మనం నేర్చుకుంటే మంచిది. సంస్థలకు, రాజకీయ పార్టీలకు వున్న ప్రజాదరణను గుర్తించడం ఎంత అవసరమో, ఈ వేరుచేసి చూడడం కూడా అంతే అవసరం.

పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఏ రాజకీయ ఉద్యమం వెనకా పరుగెత్తజాలదు. అన్ని సమస్యలకు పరిష్కారాన్ని చూపించగల ఒకే ఒక ఉద్యమం, అన్ని ఆకాంక్షలను తీర్చగల ఒకే ఒక ఉద్యమం ఏదీ లేదు. వాస్తవికత చాలా కోణాలు కలిగింది. బహుముఖమైంది. అలాగే వాస్తవికతను మార్చాలనే కృషి కూడా. ఈ బహుముఖమైన కృషిలో పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి తనదైన పాత్ర వుంది. చారిత్రకంగా సాధించిన ప్రజాస్వామిక విలువలను, వ్యవస్థలను ముందుకు తీసుకు రావడం, రాజకీయ పోరాటాల ద్వారా ఇంకా ముందుకు తీసుకుపోవడానికి అవకాశాలను పెంచడం, రాజకీయ ఉద్యమాల ప్రజాస్వా[illegible]క అంశాన్ని సమాజంలో ప్రచారం చేయడం, అలాంటి ఉద్యమాలపట్ల వాటి హింసాత్మక చర్యలపట్ల న్యాయమైన దృక్పథాన్ని పెంచడానికి కృషి చేయడం,, న్యాయంకొరకు పోరాటం చేస్తున్న సంస్థల, పార్టీల ప్రవర్తన అన్యాయమైన రూపం తీసుకుంటే వ్యతిరేకించడం, పౌరహక్కుల ఉద్యమ కర్తవ్యాలు. అది ఏ రాజకీయ ఉద్యమానికీ పరిచారికగా వుండజాలదు.

(జూన్ 14-15 తేదీలలో పౌరహక్కుల సంఘం నిర్వహించిన ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాలు-మానవ హక్కుల దృక్పథం సదస్సులో సమర్పించిన పత్రం)